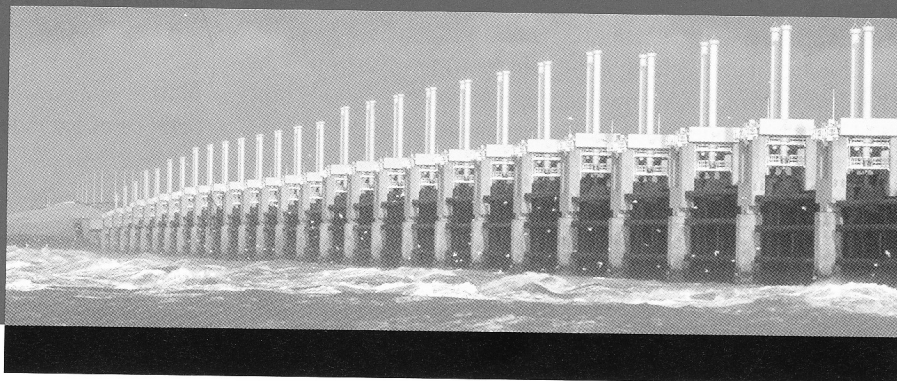

19

Modale hulpwerkwoorden

zullen
willen
moeten, hoeven
kunnen
mogen

Dit zijn de meest voorkomende modale hulpwerkwoorden.

Ik *kan* vanavond niet.
Els *moet* morgen voor een congres naar Brussel en haar man *mag* niet mee.
Wil je koffie of thee? Nee, ik *hoef* niet meer.

Sommige zelfstandige werkwoorden, meestal *komen*, *gaan* en *hebben*, worden in combinatie met een modaal hulpwerkwoord vaak weggelaten als uit context of situatie duidelijk is wat de spreker bedoelt.

Vreemd:
Els *moet* morgen voor een congres naar Brussel gaan en haar man *mag* niet meegaan.

Het werkwoord *gaan* wordt zelfs bij voorkeur weggelaten.

Fout:
Ik *zal* vanavond niet.

Bij het modale hulpwerkwoord *zullen* mag het zelfstandig werkwoord niet weggelaten worden.

19.1 Zullen

1 De vormen van *zullen*

persoon	presens	imperfectum	voltooid deelwoord
ik	zal	zou	(ontbreekt)
jij, u	zult, zal* zul, zal* <i>jij</i>	zou	
hij, zij, het	zal	zou	
wij	zullen	zouden	
jullie	zullen	zouden	
zij	zullen	zouden	

* Bij de tweede persoon (*jij, u*) is de vorm *zal* informeler dan de vormen *zul* en *zult*.

2 Voorbeelden van het gebruik van *zullen*

Een belofte doen

Ik zal je dat geld morgen teruggeven.
Ik zal morgen proberen een oplossing voor dat probleem te vinden.

De combinatie *ik zal...* wordt vaak gebruikt om iets te beloven of te garanderen.

De secretaresse *zal* je vanmiddag nog bellen over die kwestie.

De betekenis van deze zin is: *Ik beloof je dat de secretaresse je vanmiddag zal bellen over die kwestie.*

Zal je voortaan een beetje vriendelijker zijn?
Zul je de volgende keer beter je best doen?

In deze zinnen wordt aan iemand gevraagd of hij iets wil beloven of garanderen.

Een voorstel doen

Zullen we vanavond in de stad gaan eten?
Zullen we stoppen met dit gesprek?
Zal ik je even helpen?

De combinaties *zullen* we ... en *zal* ik ... worden vaak gebruikt om een *voorstel* te doen.

Uitdrukken dat men iets waarschijnlijk vindt

Dat meisje *zal wel* vreselijk moe zijn.
Die vrienden van jou *zullen wel* weer in het café zitten.

De spreker laat weten dat hij het *waarschijnlijk* vindt dat dat meisje moe is en dat die vrienden in het café zitten. In deze betekenis wordt vaak het woordje *wel* toegevoegd.

Praten over de toekomst

Die bijeenkomst *zal* op zijn vroegst in november plaatsvinden.
Ik denk dat de directeur die brief volgende week *zal* beantwoorden.

Zullen wordt ook gebruikt om iets in de *toekomst* te plaatsen. Naast de combinatie: *zullen* + infinitief is ook het presens mogelijk: *Die bijeenkomst vindt op zijn vroegst in november plaats.*

Ik hoop dat ze snel *zal* beginnen.

Ook de combinatie *gaan* + infinitief kan dikwijls iets toekomstigs uitdrukken: *Ik hoop dat ze snel gaat beginnen.*
→ 11.4, 14.7

Zich in een ander verplaatsen

Je *zal* toch de hoofdprijs winnen!
Je *zal* toch door het ijs zakken!

De spreker verplaatst zich in een persoon die de hoofdprijs wint of door het ijs zakt. De betekenis kan omschreven worden als: *Het is prachtig/heel vervelend als ...* of *Stel je voor dat ...*

Uitdrukken van een sterke wil

Je *zál* me gehoorzamen!
Ik *zál* slagen voor dit tentamen.

De spreker wil per se dat er gebeurt wat hij zegt.

3 Voorbeelden van het gebruik van *zou(den)*, het imperfectum van *zullen*

Uitdrukken dat men niet zeker is van de waarheid van een bewering

Er is gisteren brand uitgebroken in een speelgoedfabriek in Thailand. Er *zouden* meer dan honderd werknemers zijn omgekomen.
Gisteren is er een vliegtuig neergestort in Canada. Er *zou* één overlevende zijn.

Zou(den) heeft hier de betekenis: *Het is nog niet officieel bevestigd, het is nog niet helemaal zeker, maar er wordt gezegd dat ...* (meer dan honderd werknemers zijn omgekomen; één persoon de vliegtuig heeft overleefd).

Fantaseren over een ander heden of een andere toekomst

Ik *zou* hem graag de waarheid zeggen, maar ik durf het niet.

Zou(den) + infinitief (*zou* zeggen) kan aangeven dat men over iets fantaseert, wat (nog) niet tot de werkelijkheid behoort. Deze zin betekent bijvoorbeeld: *Ik wil graag dat het mij mogelijk is om hem de waarheid te zeggen, ...*

Als je *zou* stoppen met roken, *zou* je meer dan € 1000 per jaar overhouden.

Men kan ook het **imperfectum** gebruiken: *Als je **stopte** met roken, **hield** je meer dan € 1000,- per jaar over.* ... 14.3.3

Fantaseren over een ander verleden

Als je me dat eerder *zou* hebben verteld, *zou* ik heel anders gereageerd hebben.

Zou(den) + infinitief + deelwoord of: deelwoord + *zou(den)* + infinitief (verteld *zou* hebben) wordt gebruikt wanneer iets in het verleden niet tot de werkelijkheid behoorde: *Ik fantaseer over de mogelijkheid dat je mij (eerder) iets verteld hebt (maar je hebt het in werkelijkheid niet gedaan); in dat geval is mijn reactie anders.* Deze zin heeft dezelfde betekenis als de volgende zin in het **plusquamperfectum**: *Als je me dat eerder **had** verteld, **had** ik heel anders gereageerd.* ... 14.5.2, 14.6

Een voorzichtig, beleefd advies geven

Je *zou* eens wat minder moeten roken.
Je *zou* de consumentenbond eens om advies moeten vragen.
Jullie *zouden* nu eigenlijk moeten stoppen met werken.

Zou(den) kan een opdracht of advies, uitgedrukt door bijvoorbeeld *moeten*, wat beleefder doen klinken.

Een beleefde vraag stellen

Zou ik u iets mogen vragen?
Zou u *misschien* een biljet van honderd euro voor me kunnen wisselen?

Het gebruik van *zou(den)* maakt een vraag waarmee men een verzoek doet, beleefder. Toevoeging van *misschien* maakt het verzoek *nóg* beleefder.

Een voorzichtige vraag om informatie stellen

Wat denk je? *Zou* ik een kans maken om uitgezonden te worden naar Amerika?

Men kan *zou(den)* gebruiken om een vraag om informatie wat voorzichtiger te doen klinken.

Iemand herinneren aan een afspraak

Je *zou* het aan niemand vertellen!
Je *zou* toch komen? Ik *zou* vanavond voor je koken.

Zou(den) wordt hier gebruikt om aan te geven dat iemand een afspraak niet is nagekomen. De eerste zin betekent: je hebt het aan iemand verteld, en wij hadden juist afgesproken dat je dat niet *zou* doen.

De bedoeling zijn, van plan zijn

We *zouden* net weggaan, toen we bezoek kregen.
De trein *zou* om zes uur vertrekken, maar om tien over zes was hij nog niet weg.

In deze zinnen impliceert het gebruik van *zou(den)* dat een plan niet is doorgegaan of een verwachting niet is uitgekomen. Bijna alle gebruiksmogelijkheden van *zou(den)* in deze paragraaf zijn samen te vatten als het presenteren van een andere werkelijkheid.

4 Gebruik van *zou(den)* in de indirecte rede

Hij zei dat hij dat *zou* doen.

In een bijzin kan *zou(den)* gebruikt worden om deze wat betreft tijdsvorm aan te passen aan de hoofdzin. De persoon zei namelijk: *Ik zal het doen.* ... 14.8

19.2 Willen

1 De vormen van *willen*

persoon	presens	imperfectum	voltooid deelwoord
ik	wil	wilde, wou*	gewild
jij, u	wilt, wil wil <i>jij</i>	wilde, wou*	
hij, zij, het	wil	wilde, wou*	
wij	willen	wilden**	
jullie	willen	wilden**	
zij	willen	wilden**	

* De vorm *wou* is informeler dan de vorm *wilde*.

** Naast *wilden* bestaat er in het informele gesproken Nederlands ook een vorm /wouwə/.

2 Voorbeelden van het gebruik van *willen*

Het uitdrukken van een wens

Zoiets ellendigs *wil* ik niet een tweede keer meemaken.
Hij *wil* alleen door die kapper geknipt worden.
Wij *willen* dit jaar naar Frankrijk.

De spreker geeft een wens te kennen.

Willen ze de verbouwing op tijd af hebben, dan moeten ze vanaf nu wel ieder weekend doorwerken.

Betekenis: *Als ze de verbouwing op tijd af willen hebben, dan moeten ze vanaf nu wel ieder weekend doorwerken.*

Het uitdrukken van een kans, een mogelijkheid

Onze correspondent in Parijs drinkt soms iets te veel. Als u hem over een belangrijk onderwerp wilt spreken, moet u een afspraak maken vóór elf uur 's morgens. Dan *wil* hij weleens nuchter zijn.

Betekenis: ... *Dan bestaat de kans dat hij nuchter is.*

In deze tijd van het jaar *wil* het nog wel eens hard waaien.

Betekenis: *In deze tijd van het jaar bestaat de kans dat het hard waait.*

Het *wil* maar niet (lukken).

Interpretatie: *Iedere keer mislukt het, ik heb geen succes.*

19.3 **Moeten**1 De vormen van *moeten*

persoon	presens	imperfectum	voltooid deelwoord
ik	moet	moest	gemoeten
jij, u	moet	moest	
hij, zij, het	moet <i>jij</i>	moest	
	moet		
wij	moeten	moesten	
jullie	moeten	moesten	
zij	moeten	moesten	

2 Voorbeelden van het gebruik van *moeten*

Het uitdrukken van noodzakelijkheid

Die planten *moeten* iedere dag water hebben.
 Hij kon dat jaar niet op vakantie want hij *moest* de hele zomer aan zijn proefschrift werken.
 Ik ben bang dat die dvd-speler van jou gerepareerd *moet* worden.

De spreker laat weten dat iets *noodzakelijk* is of was.

Advies geven

Die colleges van professor Kruisinga zijn fantastisch. Daar *moet* je echt eens naar toe.
 Je *moet* je ouders niet meenemen naar zo'n feest. Dat is niets voor mensen van boven de zestig.

De spreker *adviseert* zijn luisteraar(s) iets wel of niet te doen. Merk op dat in een negatief advies het werkwoord *moeten* niet verandert in *hoeven*, maar gewoon met *niet* gecombineerd kan worden. → 19.4.2

Het uitdrukken van een vermoeden, van een conclusie

Kijk eens hoeveel agenten er bij het paleis staan. Dat *moet* wel een heel belangrijk iemand zijn, die daar op bezoek is. Dat *moet* een fantastisch restaurant zijn. Ik heb er veel mensen enthousiast over horen praten.

De spreker laat weten dat er naar zijn idee goede gronden zijn voor een bepaald *vermoeden*, voor een bepaalde *conclusie*.

19.4 **Hoeven**1 De vormen van *hoeven*

persoon	presens	imperfectum	voltooid deelwoord
ik	hoef	hoefde	gehoeven
jij, u	hoeft	hoefde	
hij, zij, het	hoef <i>jij</i>	hoefde	
	hoeft		
wij	hoeven	hoefden	
jullie	hoeven	hoefden	
zij	hoeven	hoefden	

2 Voorbeelden van het gebruik van *hoeven*

Ontkennen dat iets noodzakelijk is

Je vergist je. Die planten *hoeven* **niet** iedere dag water te hebben.

Nee, u *hoeft* **niets** te betalen. De toegang is gratis.

Hoeven gaat altijd samen met een woord dat een **negatieve betekenis** heeft.

Mensen van 65 jaar en ouder *hoeven* **maar** tien euro te betalen.

Maar betekent: *niet meer dan*.

De eerdere uitnodiging bevatte een fout. Het examen begint niet om negen uur maar om elf uur. Je *hoeft* **pas** om kwart voor elf aanwezig te zijn.

Pas betekent hier: *niet eerder dan*.

Je *moet* **niet** zo zeuren.

In een negatief advies verandert *moeten* niet in *hoeven*.

19.5 *Kunnen*1 De vormen van *kunnen*

persoon	presens	imperfectum	voltooid deelwoord
ik	kan	kon	gekund
jij, u	kunt, kan*	kon	
hij, zij, het	kun, kan <i>jij</i> *	kon	
wij	kunnen	konden	
jullie	kunnen	konden	
zij	kunnen	konden	

* De vorm *kan* is informeler dan de vormen *kun* en *kunt*.

2 Voorbeelden van het gebruik van *kunnen*

In staat zijn tot iets

Ik *kan* geen muziekinstrument bespelen.

Kun jij Russisch lezen?

We zouden het liefst dié stoelen kopen, maar we *kunnen* ze niet betalen.

Ik hoop dat die dokter *kan* zeggen wat de oorzaak van mijn rugpijn is.

Kunnen betekent in deze zinnen: *het vermogen hebben iets te doen*, of: *in staat zijn iets te doen*.

In de gelegenheid zijn tot iets

Ik zou je graag willen helpen, maar zaterdag *kan* ik niet (komen). Dan moet ik naar een reünie van mijn middelbare school.

Morgen *kan* zij niet naar haar werk, want haar dochter is ziek.

... zaterdag *kan ik niet* betekent: *zaterdag is voor mij niet mogelijk, heb ik geen gelegenheid*.

Gaan en *komen* worden in dit soort zinnen vaak weggelaten.

Een beleefd verzoek doen

*Kunt u me misschien zeggen hoe laat het is?
Kunt u wat geld voor me wisselen voor de parkeermeter?*

Kunnen wordt ook gebruikt om een beleefd verzoek te doen. *Kunt u* moet hier opgevat worden als: *Wilt u zo vriendelijk zijn om ...*

Het uitdrukken van een mogelijkheid

*Dat kan wel uren gaan duren.
We moeten voorzichtig zijn. Het kan zijn dat de president van dat land uit is op een militaire operatie.*

Kunnen kan hier omschreven worden als: *Het is mogelijk dat ...*
Dikwijls wordt het bijwoord *wel* toegevoegd.

Ook al ... toch ...

Je kunt zeuren wat je wilt, je moet toch eerst je werk afmaken voor je de tv mag aanzetten.

In dit gebruik van het werkwoord *kunnen* krijgt de zin de betekenis van een toegeving: *Ook al zeur je nog zo lang, toch mag je de tv pas aanzetten als je je werk af hebt.*

19.6 Mogen

1 De vormen van *mogen*

persoon	presens	imperfectum	voltooid deelwoord
ik	mag	mocht	gemogen
jij, u	mag mag <i>jij</i>	mocht	
hij, zij, het	mag	mocht	
wij	mogen	mochten	
jullie	mogen	mochten	
zij	mogen	mochten	

2 Voorbeelden van het gebruik van *mogen*

Toestemming hebben

In die gevangenis heerst een streng regime. De gevangenen mogen maar één keer in de maand bezoek ontvangen.

Betekenis: *de gevangenen hebben toestemming om niet meer dan één keer in de maand bezoek te ontvangen.*

Die kinderen mogen tot negen uur opblijven van hun ouders.

De persoon of personen die toestemming geven, kan men aanduiden in een bepaling die begint met *van*.

Het uitdrukken van een mogelijkheid

Mocht er voor me gebeld worden, dan moet je zeggen dat ik op kantoor bereikbaar ben.

Praten over mogelijkheden kan alleen met de imperfectumvormen van *mogen*.

Mochten die familieleden uit Australië opeens op de stoep staan, dan moet je me bellen en dan kom ik meteen naar huis.

Deze zin betekent: *Als die familieleden uit Australië opeens op de stoep staan, dan ...*